

Activiteit in contractwerk

Over jagers in een landbouwschool

Kinderen verschillen in hun behoeften en talenten. Een uitgelezen mogelijkheid om te differentiëren en dus in te spelen op deze verschillen is contractwerk. In dit artikel wordt aandacht besteed aan jagerskinderen, kinderen met bijzondere behoeften en talenten. Eenmaal uitgegroeid tot volwassenen, zijn dit vaak de pioniers binnen de samenleving. Zij kunnen goed buiten bestaande kaders denken en lopen daardoor vaak voorop in vernieuwingen. Thomas Edison (1847-1931), die meer dan 1400 uitvindingen deed, is daarvan een voorbeeld. De kwaliteiten van een jagerskind dienen dan ook zoveel mogelijk kans tot ontwikkeling te krijgen. In dit artikel wordt beschreven hoe contractwerk jagerskinderen kan stimuleren in hun ontwikkeling.

Jagerskinderen?

In iedere klas vind je wel een of meer jagerskinderen. Hoewel de term nog niet veel gebruikt wordt, herken je vast de volgende kenmerken bij bepaalde kinderen:

- Ze 'scannen' als het ware continu hun omgeving
- Ze denken heel snel en kunnen ook razendsnel keuzes maken
- Ze hebben veel stimulans uit de omgeving nodig en zoeken dat ook op.
- Ze zijn altijd klaar om te reageren,
- Ze zoeken steeds naar nieuwe ervaringen
- Ze zijn alert en nieuwsgierig (Hartmann, 2005).

Een andere manier - die vaker voor komt in het onderwijs - om deze kenmerken te verwoorden, is dat deze kinderen onoplettend, impulsief en hyperactief zijn. Belangrijker nog is dat deze kinderen vaak door hun omgeving als druk worden ervaren. Dit kan ook worden gezien als een tekortkoming in de omgeving om deze kinderen in de

juiste mate te stimuleren. Toch ervaart de omgeving vaak dermate veel 'overlast' van jagerskinderen, dat ze worden doorverwezen naar een psychiater. Daar wordt dan de diagnose ADHD gesteld.

Hoop en zelfvertrouwen

Dit overkwam twintig jaar geleden ook de zoon van Thom Hartmann. Hartmann verzamelde alle informatie die hij kon vinden over ADHD en kwam tot de conclusie dat er één cruciaal aspect ontbrak: HOOP.

Hoop is cruciaal om uit te groeien tot een volwassene met een tevreden en succesvol bestaan. Ook heeft een kind in zijn jeugd tenminste één volwassene nodig die in hem gelooft. Thom Hartmann zocht naareen manier om voor zijn zoon een hoopvol toekomstbeeld te ontwerpen. Op een zeker moment bedacht hij dat het mogelijk zou kunnen zijn dat mensen met ADHD, genen hebben die tot gedrag leiden dat in andere tijden en situaties heel zinvol is geweest. Hartmann zag duidelijk overeenkomsten tussen het gedrag van mensen met ADHD en dat van jagers

in de prehistorie. Zij moesten namelijk in staat zijn om binnen een fractie van een seconde een beslissing te nemen, hun leven hing ervan af. Ook moesten jagers tijdens het jagen continu hun hele omgeving in de gaten houden en alert zijn. Op ieder willekeurig moment moesten zij in staat zijn om te reageren. Zij die dan direct heel actief konden zijn, groeiden uit tot succesvolle jagers.

"Hoop is cruciaal om uit te groeien tot een volwassene met een tevreden bestaan."

Jagers versus landbouwers

Hartmann zag verder dat het overgrote deel van de mensen gedrag vertoont dat lijkt op dat van landbouwers. Zo ontstond zijn eerste concept van zijn visie genaamd 'jagers versus landbouwers'. Hij ging op zoek naar wetenschappelijke onderbouwing en hij legde relaties tussen antropologische en psychologische inzichten. Hij ontdekte dat een kleine tien procent van de bevolking genetisch gezien meer

overeenstemt met het DNA van jagers. Jagers bevolkten tot 10.000 jaar geleden de wereld, de landbouwers waren toen nog sterk in de minderheid. De landbouwcultuur is vanaf die tijd in opkomst gekomen en op basis daarvan zijn bijna alle hedendaagse samenlevingen gebouwd. Daarmee werden veel kwaliteiten die de jagers bezaten overbodig. Het was niet meer nodig om continu de omgeving te 'scannen', om razendsnel beslissingen te nemen en om te kunnen gaan met stress en in een korte tijd heel actief te zijn (Hartmann, 2005). Vanuit de landbouwculturen die ontstonden, is ook het onderwijs vormgegeven. Onderwijs dat inspelt op de behoeften en kwaliteiten van landbouwkinderen. Dit soort onderwijs vraagt echter een enorm aanpassingsvermogen van jagerskinderen. Zo vraagt het van hen om zich vaak te concentreren op één taak of persoon, om beslissingen wel overwogen te maken en om veel stil te zitten. Hartmann (2002) verwacht dat een school voor ervaringsgericht

onderwijs meer aansluit bij de talenten van jagerskinderen. Dat is mooi, maar hoe kunnen we dat in de praktijk brengen?

Actief zijn binnen contractwerk

Om te beginnen door de talenten van jagerskinderen de ruimte te geven binnen de werkvorm contractwerk. Als deze werkvorm op de meest gedifferentieerde manier wordt toegepast, kan contractwerk al op verschillende manieren tegemoet komen aan het talent van jagerskinderen. Een belangrijk kenmerk van het jagerskind is dat het flexibel en actief is (Hartmann, 2005). Binnen contractwerk kan het kind snel en veel afwisselen in taken, het wordt niet gedwongen om lang met eenzelfde taak bezig te zijn. Er hoeft verder ook geen sprake te zijn van dode tijd, zoals veel kinderen ervaren tijdens meer klassikale werkvormen. De ene activiteit kan vloeiend overgaan in de andere, waardoor de factor activiteit eigenlijk al veel aanwezig is. Ook in de keuze van de verschillende taken kan meer activiteit gewaarborgd worden.

Er kan gekozen worden voor verschillende inhouden die aansluiten bij de belevingswereld en het niveau van het kind. Ook kunnen actieve vakken als handvaardigheid en techniek aan het contract worden toegevoegd. Verder is er de keuze uit (actieve) werkvormen en verschillende groepssamenstellingen (Peeters, Van Loock & Laevers, 1998).

“Contractwerk kan al op zichzelf al op verschillende manieren tegemoet komen aan het talent van jagerskinderen.”

Inspannen en ontspannen

In de prehistorie werkten jagers gemiddeld twee uur per dag. De overige tijd was voor ontspanning. Jagerskinderen zijn in staat zich sterk maar kort te concentreren. Het is daarom belangrijk dat er mogelijkheid tot afwisseling is wat betreft (fysieke) activiteit en mate van concentratie. Jagerskinderen kunnen worden geholpen door hen als leerkracht te begeleiden in het doorzien van hun behoeften. Door

met het kind te spreken over hoe hij zich voelt wanneer hij bijvoorbeeld bezig is met een taak waarbij veel concentratie nodig is. Mogelijk heeft het kind de behoefte om op de helft van de taak zich even te ontspannen door te bewegen. Sowieso is extra aandacht voor de mogelijkheden tot beweging voor deze kinderen gewenst. Worden de kinderen voldoende in de gelegenheid gesteld om van hun plaats af te komen?

Denken in beelden

Jagerskinderen zijn visuele en concrete denkers (Hartmann, 2005), het is daarom belangrijk het contractwerk zoveel mogelijk visueel te maken. Ook het gebruik van beelden en tekens bij bijvoorbeeld de instructie kan een jagerskind helpen. Begrijpend lezen is vaak moeilijk. Boeken en teksten met veel afbeeldingen kunnen niet alleen ondersteunend werken, maar ook de betrokkenheid verhogen.

Extra belangrijk bij deze kinderen is het observeren van hun lichaamstaal. Voor deze kinderen is het verwoorden van hun wensen en behoeften wat moeilijker dan voor andere kinderen. Hun communicatie verloopt dan ook veel via lichaamstaal.

Flexibiltijd en hyperfocus

Jagerskinderen zijn erg flexibel, ook hun besef van tijd. Afhankelijk van hun beleving van een activiteit, duurt tijd voor hen kort of lang. Zij zullen daarom extra begeleiding nodig hebben bij het plannen van zijn activiteiten. Een jagerskind is daarnaast in staat om, wanneer hij zeer veel interesse heeft voor een taak, zich extreem te concentreren. Dit wordt een hyperfocus genoemd, een staat van zeer hoge betrokkenheid. Het is belangrijk om hier als leerkracht alert op te zijn. Als een jagerskind zeer geconcentreerd aan het werk is, stoor het dan bij voorkeur niet.

“Jagerskinderen zijn flexibel, ook hun besef van tijd.”

Mocht het toch noodzakelijk zijn het kind te onderbreken, benader het dan voorzichtig en non-verbaal, door bijvoorbeeld je hand op de tafel van het kind te leggen. De meeste jagerskinderen schrikken enorm wanneer ze plots

en door middel van geluid uit hun hyperfocus worden gehaald. Het heeft de voorkeur om het gesprek aan te gaan met het kind over hoe hiermee kan worden omgegaan.

Creativiteit

Jagerskinderen zijn steeds zoekende naar iets nieuws en ze zijn erg creatief. Soms is het voor hen lastig om de hoeveelheid aan ideeën te stroomlijnen. Om bepaalde kennis en vaardigheden te verwerven is alleen niet altijd evenveel creativiteit nodig. Dit zijn de reproducerende taken, die vaak bij bijvoorbeeld taal en rekenen voorkomen. Bij dit soort taken is het voor jagerskinderen prettig om een plek te hebben waar hun creativiteit niet nog meer wordt aangewakkerd en waar hun aandacht niet steeds op andere dingen wordt gevestigd. Bij voorkeur is het een plaats waar nauwelijks geluid is, waar weinig tot geen beweging om hen heen is en waar weinig spullen (zichtbaar) zijn. Ook hangt er weinig aan de muur. Vraag het kind niet om heel lang in deze ruimte of op deze plek te blijven, laat het enkel een ondersteuning zijn bij taken die gerichte aandacht nodig hebben.

Jagerskinderen willen graag open opdrachten. Daarin kan hun creativiteit maximaal tot ontplooiing komen. Jagerskinderen zien zelf veel mogelijkheden en zij hebben daarom nauwelijks meer nodig dan veel verschillend en makkelijk toegankelijk materiaal.

Verbinding

Aansluiten bij de interesse van het kind is extra belangrijk bij jagerskinderen. Wanneer hen namelijk iets interesseert zijn ze in staat om zich er intens op te concentreren. Vaak is het echter zo dat zij veel dingen tegelijk interessant vinden en dat zij daarom geholpen moeten worden met het stellen van prioriteiten.

Andersom is het heel moeilijk om bij jagerskinderen betrokkenheid te stimuleren, wanneer zij geen of nauwelijks interesse hebben voor een taak. Evenals bij andere kinderen is het ook voor jagerskinderen belangrijk dat zij zich verbinden met het te bereiken doel binnen de taak. Het geloof dat ze in staat zullen zijn om een de taak te volbrengen, is een tweede belangrijke

voorwaarde voor succes. Daarnaast moeten de kenmerken van de taak aansluiten bij het jagerskind. Als er aan deze drie voorwaarden is voldaan, kunnen er moeilijke maar concrete doelen worden gesteld en zal het jagerskind, met behulp van goede feedback, in staat zijn ze te behalen ('goalsetting theory' in Robbins, 2005).

Een kind met ADHD is een jagerskind waarbij de omgeving nog niet in staat is geweest de kwaliteiten en mogelijkheden van dit kind de ruimte te geven. De omgeving heeft zich nog teveel gericht op de tekortkomingen van het kind.

Het jagerskind heeft bijzondere talenten die onze samenleving nodig heeft. Als het talent van Thomas Edison geen kans had gekregen, had dat de wereld 1400 uitvindingen gescheeld.

Contractwerk is een prachtige werkvorm om ruimte te geven en kansen te bieden voor alle kinderen. In hoeverre dit gebeurt, hangt af van de flexibiliteit en creativiteit van de leerkracht. Waar zijn de jagersleerkrachten?

Anne van Hees, Onderwijskundige
Anne.vanHees@upcmail.nl

Bronnen:

- Hartmann, T. (2002). *ADHD – De complete gids voor kinderen en volwassenen*. Berchem (Antwerpen): Uitgeverij EPO.
 - Hartmann, T. (2005). *The Edison Gene – ADHD and the Gift of the Hunter Child*. Rochester (Vermont, USA): Park Street Press.
 - Peeters, A., Van Loock, L. & Laevers, F. (1998). *Contractwerk*
 - *De soepele weg naar differentiatie*. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs, v.z.w..
 - Robbins, S.P. (2005). *Organizational Behavior*. New Jersey (USA): Pearson Education International.
- Ideeën en tips in dit artikel waarbij geen bron is vermeld, zijn aangedragen door Arno de Poorter, psycholoog en mens met ADHD (www.hulpbijadhd.nl).*